

RELİK VE ENDEMİK BİTKİ TÜRLERİ

Relik ve Endemik Bitki Türleri

Endemik, alanları belirli bir ülke veya bölgeye ait, yerel, ender ve çok ender bulunan türler endemos (indigenous) kelimesinden gelir ve "yerli" anlamında kullanılır.

Ülkemizdeki endemik türlerin en önemlilerinden birkaçı; Kazdağında orman meydana getiren Kazdağı göknarı (*Abies equi-trojani*), Eğridir güneyindeki Kasnak meşesi (*Quercus vulcanica*), Köyceğiz-Dalaman arasında yaygın olan Sığla veya Günlük ağacı ve ormanları (*Liquidambar orientalis*), Beşparmak Dağları (Ege bölümü)ndaki Kral eğreltisi (*Osmunda regalis*) ile Datça yarımadasında bulunan Datça hurması (*Phoneix theophrasti*)dir. Ülkemiz, hem çeşitli familyalara ait hem de endemikler yönünden de çok zengindir.

Türkiye'de yetişen endemik türler tabiatta, aşırı otlatma, yangın, bilinçsiz kesim, söküm, ıslah çalışmaları, yapılaşma, şehirleşme ve herbisit kullanımı gibi çeşitli tehlikelerle karşı karşıyadır. Bu olumsuz faktörler kimi zaman bitkinin yok olmasına ve bir anlamda yer yüzünde ortadan kalkması anlamına gelmektedir.

Kaz dağı göknarı:

Türkiye'de yalnızca Kazdağı'nda yetişen endemik bir göknar alt türü. 30 metreye kadar boyanabilir. Tomurcukları bol reçinelidir. İğne yapraklı uzun sürgünler üzerinde tek tek ışığa yönelik olarak tarak biçiminde dizilmişlerdir. Yaprığın üst yüzü hafif olukludur, alt yüzünde ise iki tane belirgin gümüşü renkte beyaz stoma bandı bulunur. İğne yapraklar sürgünler üzerinde uzun süre, 7-10 yıl kalır

Kasnak meşesi

25-30 m boya ulaşabilen geniş ve yaygın tepeli bir meşe türü. Genç sürgünler sarımsak veya kırmızımsak olup, önceleri tüylü daha sonraları çıplaktır. Tomurcuklar büyük yumurta biçiminde kahverengi kırmızı, tüsüzdür. Tomurcuk pullarının kenarları kirpiklidir. Yapraklar sürgünler üzerinde oldukça aralıklı dizilmiştir. Yaprak ayası ters yumurta veya eliptik biçimli, dip tarafı çarpıktır. Yaprakların alt yüzü basık ve yıldız tüylüdür. Üst yüzü çıplak ve koyu yeşildir. Kadeh çok belirgin ve yarımküre şeklindedir. Endemik bir türdür. Kütahya, Konya, Afyon, Isparta, Eğirdir yörelerinde bulunur. 1300-1800 m yükseltilere kadar çıkabilir.

Datça hurması

Datça Hurması, Datça Yarımadasında batı-doğu yönünde uzanan sıradağların kuzey ve güney aklanlarında olmak üzere, iki ayrı yörede bulunmaktadır.

Datça Hurması bu aklarda küme ve guruplar halinde veya tekil olarak da geniş bir alanda yayılış yapmakta ve yayılış sahilden 300-350 m yükseltiye kadar ulaşabilmektedir.Kuzeyi kapalı, sıcak, deniz etkisi altındaki vadi tabanlarının uygun kısımları ile deniz kenarındaki kum ve çakıl üzerinde yer almaktadır. yaklaşık 10 m boyunda olup Datça'da 10-15 m. boylara ulaşabilmektedir.

Sıgla ağacı

25-40 m'ye kadar boylanın yaprak dökün kalın dallı ve geniş tepeli bir ağaçtır. İlk bakışta çınara benzer. Yaşlandııkça, kabuğu koyulaşır ve derin çatlaklı bir görünüm alır.Çiçekler küçüktür. Çiçek kurulu 1-2 cm çapında olup küre şeklinde çok sayıda çiçek kümesini bulundurur. Meyve 2-4 cm çapında çok sayıda kapsülden oluşur

Istranca meşesi:

25 m'ye kadar boylanabilen düzgün gövdeli dar tepeli bir meşe türüdür. Gövde kabuğu düzenli aralıklarla çataklıdır. Yapraklar ters yumurta biçimindedir. 7-10 civarında yaprak damarı bulunur. Damarlar birbirine paraleldir.Her iki yüzüde çıplaktır. Alt yüzünde basit ya da yıldız tüyler bulunur. Meyve sapı 2-7 cm uzunluğundadır. Bir saptı 3-4 tane meyve bulunur.

RELİK (RELİKT) BİTKİ: (Relikt Plant): Kalıntı, eskiden kalma, günümüze gelme...Paleoklimatik koşullarda yetişerek yaygın bir durum alan, fakat iklim koşullarının değişmesi üzerine günümüzde zorlukla yaşamını sürdüren bitki toplulukları ve bunların üyeleri , örneğin, Karadeniz Bölgesinde yer yer kıyı kuşağında ve ve ardındaki oluklarda bulunan Akdeniz bitki toplulukları, daha önce bu bölgeye Akdeniz iklim koşulları egemen iken yerleşmişler; ancak, günümüz koşulları altında da yetişmelerini sınırlı olarak sürdürme olanağı bulmuşlardır. Güneybatı Anadolu'da Köyceğiz, Marmaris dolaylarında küçük ormanlar oluşturan Sıgla (Günlük) ağacı (Liquidambar Orientalis) de relik bitki özelliği göstermektedir.

Ihlamur

Boyları 20-30 m'ye kadar ulaşabilir. Büyüklüğü 5-10 cm arasında değişen yaprakları genellikle yürek şeklinde ve çarpık, kenarları dişli ve uzun saplıdır.Sarkık çiçek demetleri sarımsı bir renge ve karakteristik bir kokuya sahiptir. Çok geç açın bu çiçekler (Haziran-Temmuz) kurutularak çay gibi içilir.

Kestane

Kuzey Anadolu ve Marmara Bölgesi'nde yayılış gösterir. Türkiye'de doğal olarak yetişen tek kestane türü olan "Anadolu keşanesi" 30 m boya erişebilen, geniş tepeli bir ağaçtır. Ülkemizde 25.278 hektar koru, 3.614 hektar baltalık kestane ormanı bulunmaktadır.Gençken düzgün olan gövde kabukları yaşlandııkça çatlaklı bir görünüm alır. Mızraksı yapraklarının kenarları kaba dişlidir. Çiçekleri önemli bir bal kaynağı olan keşanenin meyvesi de ekonomik değere sahiptir.

Ladin

Kuzey yarıkürenin ılıman ve soğuk bölgelerinde yayılış gösteren ladinin 40 değişik türü ve bu türlere ait varyete ve formları vardır. Uzaktan bakıldığında göknara benzese de piramide benzer tepesi ve sarkık dalları ile ondan ayırt edilebilir. Boyu 40-50 m'ye kadar ulaşabilir. İğne yaprakları kısa, sivri uçlu ve kesitli dört köşedir. Olgunlaşmış kozalağının pulları dağılmaz.

Ülkemizde Doğu Karadeniz dağlarının denize bakan yüksek kesimlerinde saf ya da karışık ormanlar kuran türü Doğu ladinidir (P. Orientalis, Y). Ülkemizde 146.300 hektar saf Ladin ormanı bulunmaktadır.

Kızılağaç

Trakya, Marmara çevresi, Batı Karadeniz ve Doğu Karadeniz'de saf ve karışık olarak yayılış gösteren kızılağaç, boyu 20 m'yi aşabilen, esmer kabuklu, seyrek dallı bir ağaçtır. Daha çok serin bölgelerde ve nemli dere yataklarının bulunduğu yerlerde görülür. Ülkemizde 66.357 hektar koru, 297 hektar baltalık kızılağaç ormanı bulunmaktadır. Uzunluğu 4-9 cm genişliği 3-7 cm arasında değişen ters yumurta biçimli ve testere dişli yaprakları vardır. Köklerinde bulunan, havanın serbest azotunu bağlayan yumrular nedeniyle toprakları azotça zenginleştirir.

Ardıç

Sürüngen çalılardan büyük ağaçlara kadar çok çeşitli türleri olan ardıç, hemen hemen bütün bölgelerimiz yüksek dağlık kesimlerinde doğal yayılış gösterir. Bazıları servi gibi pul yapraklara, bazıları da batıcı iğne yapraklara sahiptir.

Kaynak: www.geobilim.com

Düzenleme : Güven Akbulut